Høringssvar fra Norges Kristne Råd

Høring NOU 2022:5 myndighetenes håndtering av koronapandemien del 2

Innledning

Norges Kristne Råd (NKR) viser til Justis- og beredskapsdepartementet sitt høringsbrev av 25.05.22, hvor Koronakommisjonens andre rapport sendes på høring. NKR oversender med dette vårt høringssvar på vegne av våre 25 medlemskirker. Flere av dem vil også avgi egne høringssvar.

I Koronakommisjonens første rapport (**NOU 2021: 6 Myndighetenes håndtering av koronapandemien – Koronakommisjonens rapport**) ble tros- og livssynssamfunn knapt nevnt, dette på tross av at trosfriheten er menneskerettslig beskyttet. Dette ble grundig påpekt av Norges Kristne Råd, sammen med en rekke andre aktører på tros- og livssynsfeltet.

Med dette bakteppet var det forventet at Koronakommisjonens andre rapport (**Høring NOU 2022: 5 myndighetenes håndtering av koronapandemien del 2**) grundig berørte behandlingen av tros- og livsynssektoren, og at den også tok med noen av læringspunktene som ble gitt i høringssvar til den første rapporten. I stedet er kommisjonens rapport denne gangen fullstendig uten henvisning til tros- og livsynssektoren.

Dette er dessverre med på å styrke inntrykket av at myndighetene ikke ser hvilken grunnleggende betydning tro- og livssyn har i menneskers liv generelt, og det rettslige vernet trosfrihet har spesielt.

Kirkenes rolle

NKR er paraplyorganisasjon for 25 kristne kirker og trossamfunn i Norge, i tillegg til fem økumeniske tilsluttede organisasjoner.

Rundt 75 % av Norges befolkning er medlem i et kirkesamfunn tilknyttet NKR. Mange benytter seg av det mangfoldet av aktiviteter kirkene tilbyr, med et bredt tilbud til barn og unge, ensomme, eldre, utsatte grupper og øvrige deler av befolkningen. Kirkene legger til rette for gudstjenester, dåp og vielse, og samfunnsviktige tjenester som å forrette begravelser og bisettelser.

Vi har sett hvordan sårbare grupper ble spesielt hardt rammet av pandemien. Kirkene har derfor vært en viktig ressurs som har bidratt til å hjelpe mennesker som kjenner på utfordringer. Under pandemien har folkehelsen blitt utfordret, og vi vet at kirkens fysiske nærvær i mennesker liv kan bidra til økt livskvalitet.

Kontakten med myndighetene

Da kirkebygg ble stengt i mars 2020 representerte det en statlig inngripen vi tidligere ikke har opplevd. Smitteverntiltakene la store begrensninger på kirkene over hele landet. Menighetene fulgte lojalt de pålegg og anbefalinger, og hadde samlet sett svært få smittetilfeller knyttet til disse.

NKR stod på vegne av kirkesamfunnene i Norge for den kontinuerlige kontakten med myndighetene og sikret at det forelå rett informasjon til rett tid, samt smittevernveiledere som var oppdaterte i tråd med myndighetenes forskrifter og anbefalinger. En egen koordineringsgruppe bestående av representanter fra NKR, Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Den norske kirke og Muslimsk

dialognettverk ble nedsatt og hadde i tillegg, og særlig fra november 2020, jevnlig kontakt med myndighetene, - interne koordineringsmøter for tros- og livsynssektoren.

Wiersholm-rapporten

På bestilling fra Norges Kristne Råd, Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), Den norske kirke, Muslimsk dialognettverk, Oslo katolske bispedømme og KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter, utarbeidet advokatfirmaet Wiersholm høsten 2021 en utredning om myndighetenes begrensninger i tros- og livssynsfriheten under covid-19-pandemien.

Denne rapporten konkluderer med at det var flere begrensninger på trosfriheten under pandemien, at det er usikkert hvorvidt disse var nødvendige og forholdsmessige, at det var manglende begrunnelser fra myndighetene knyttet til arrangementsbegrensningene, og at vilkåret om fastmonterte seter fremstår både noe vilkårlig og noe urimelig. Wiersholm-rapporten ble sendt Koronakommisjonen da det ble bestemt at denne skulle utarbeide en rapport nummer to, sammen med et tilbud om å møte kommisjonen. Som nevnt over er tros- og livsynssektoren ikke nevnt i rapporten, og sektoren fikk heller ikke møte kommisjonen.

Wiersholms vurderinger og konklusjoner er i hovedsak som følger:

- *Arrangementsbegrensningene i tilknytning til covid-19-pandemien har tidvis medført sterke begrensninger i muligheten til å uttrykke og utøve sin religion i fellesskap med andre og til å ta del i religiøse seremonier mv. Begrensningene utgjør inngrep i religionsfriheten.*
- *Inngrepene oppfyller vilkårene om tilstrekkelig hjemmel i lov og legitimt formål. Det er mer usikkerhet knyttet til spørsmålet om inngrepene er nødvendige og forholdsmessige.*
- *Det skal mer til for å anse arrangementsbegrensninger i begynnelsen av pandemien, som i stor grad behandlet alle offentlige arrangementer likt, som uforholdsmessige. Det er nærliggende at eksempelvis stenging av gudshus i begynnelsen av pandemien lå innenfor myndighetenes vide skjønnsmargin (forhold 1 over).*
- *Ved innstrammingen av nasjonale smitteverntiltak i november 2020, åtte måneder inn i pandemien, fikk arrangementer uten fastmonterte seter langt strengere antallsbegrensninger enn arrangementer med fastmonterte seter. Dette rammet i stor grad trossamfunnene hardt (forhold 2 over). Begrensningene medførte at gjennomføringen av religiøse arrangementer i årets to første måneder ble vesentlig vanskeliggjort, om ikke umulig, fordi grensen da var satt så lavt som 10 deltakere. På samme tid kunne arrangører med fastmonterte seter ha 200 deltakere. I tillegg var det flere steder gitt egne strenge arrangementsbegrensninger gjennom lokale forskrifter, som i Oslo kommune, som styrker inngrepets belastende karakter.*
- *Vilkåret om fastmonterte seter fremstår både noe vilkårlig og noe urimelig, ettersom arrangementer med et særlig rettslig vern, slik som religiøse arrangementer, kom svært dårlig ut til forskjell fra enkelte andre arrangementer.*
- *Regelen om fastmonterte seter ble ikke sendt på høring og dens begrunnelse etterlater spørsmål. Det fremstår usikkert om, og i så fall i hvilken grad, myndighetene hadde hensyntatt og vurdert forholdet til religionsfriheten, herunder inngrepets forholdsmessighet. Dette til tross for at kravet ble innført på et tidspunkt der myndighetenes skjønnsmargin er mindre og det stilles større krav til myndighetenes begrunnelse og vurderinger.*
- *Det mangler i stor grad skriftlige vurderinger og begrunnelser fra myndighetene i tilknytning til arrangementsbegrensningene. Svakheter ved prosessen som ligger til grunn for et menneskerettslig inngrep, er av betydning i forholdsmessighetsvurderingen.*
- *Det forelå tilsynelatende andre, mer lempelige alternativer til inngrepet som bedre kunne ivaretatt religionsfriheten samtidig som hensynet til smittevern ble ivaretatt, slik som et*

avstandskrav mellom deltakere. Dette er til dels illustrert ved den senere endringen fra "fastmonterte seter" til "faste, tilviste plasser".

- *Det er følgelig flere momenter som taler for at inngrepet i religionsfriheten – som antallsbegrensningen på 10 personer for arrangementer uten fastmonterte seter representerte – ikke har oppfylt kravet til nødvendighet og forholdsmessighet.*

Notat om begrensninger i tros- og religionsfrihet under covid-19-pandemien

Sammen med blant annet journalistikk og politisk virksomhet, er religionsfrihet en beskyttet rettighet. Retten til å utøve sin tro, er også retten til å utøve sin tro «sammen med andre». Tro er personlig, men ikke privat. Religionsfrihet og muligheten for å utøve religion, individuelt og sammen, er en konstitusjonelt beskyttet rett som ikke må begrenses uten ekstraordinære grunner, og ikke være i kraft lenger enn absolutt nødvendig. At kommisjonens andre, og nok en gang omfattende rapport, ikke omtaler inngrep knyttet til tros- og livssynssamfunn opplever vi som en grov innsnevring av hvordan korona og koronatiltakene har påvirket en viktig samfunnssektor.

Som påpekt under kommisjonens første rapport, burde rapporten ha inkludert spørsmål som: Hva betyr nedstengingen av tros- og livssynssamfunnene for enkeltmennesker, for menigheter og foreninger og for religions- og livssynsfrihetens kår i landet? Tapte fellesskap, begrenset religionsutøvelse og mindre mening i tilværelsen. Ungdom har ikke kunnet invitere storfamilien til konfirmasjonsfest og barn har gått glipp av fritidsaktiviteter, for å nevne noe. Det har også begrenset tros- og livssynssamfunnenes mulighet til å spre informasjon og kunnskap om smitteverntiltak til sine medlemmer, ansikt til ansikt, på et mangfold av språk. Rapporten burde vurdert og analysert konsekvensene av tiltakene på dette feltet.

Det er viktig at utilsiktede konsekvenser av smitteverntiltak tas med i totalvurderingen. Tros- og livssynssektoren har kjent på smitteverntiltak som rammer skjevt, kun begrunnet i hva slags benk eller stol lokalet var utstyrt med. Vi har registrert at andre land med strenge smitteverntiltak, har gjort andre vurderinger for trossamfunnene.

NKR har forståelse for myndighetenes anledning til å begrense tros- og livssynsfriheten ut fra hensynet til befolkningens helsesituasjon, men – og som også Wiersholm rapporten belyser savner vi en bedre redegjørelse om bruken av denne unntaksmuligheten i forhold til tros- og livssynsfriheten. Dette er en fundamental rettighet som bare kan innskrenkes om det er absolutt nødvendig. Folkehelse handler også om muligheten til å dele tro og fellesskap. Disse forholdene må avveies mot hverandre, noe vi mener myndighetene gjennom de to rapportene ikke har redegjort for.

Vi vil anbefale myndighetene å bruke «*Notat om begrensninger i tros- og religionsfrihet under covid-19-pandemien* som et supplement i det videre arbeidet med å ta lærdom fra pandemihåndteringen.

Nye kriser vil komme

«Vi har måttet avgrense temaene våre ut ifra der vi tror det er mulig å hente læringspunkter for krisehåndtering for myndighetene og for samfunnet», var kommisjonens svar på spørsmålet «Hvorfor er ikke ivaretagelsen av trosutøvelsesretten viktig nok til å påkalle Koronakommisjonens oppmerksomhet?»

Som paraplyorganisasjon for kristne kirker og trossamfunn i Norge lover et slikt svar ikke godt for fremtidens krisehåndtering sett med tros- og livssynssektorens øyne.

Nye kriser vil komme. Tros- og livssynssamfunn i Norge vil også da bidra til gode løsninger i samarbeid med myndighetene. Og med pandemierfaringene friskt i minnet vil vi, og forhåpentligvis

også norske myndigheter, stille med et skjerpet blikk for begrensninger på religions- og livssynsfriheten.

Å få utøve sin tro eller sitt livssyn er en menneskerett. Når Koronakommisjonen unnlater å berøre inngrep knyttet til tros- og livsynssektoren, vitner det om en manglende forståelse av tros- og livssynsfrihetens særskilte rettsvern.

Avslutning
Tros- og livssynssektoren har lært svært mye under pandemien. Vi har erfart hvor belastende det er for våre medlemmer å ikke kunne oppsøke sine guds- og forsamlingshus. Vi har lært hvor raskt en menneskerettighet som tros- og livssynsfriheten kan bli skjøvet til side. Vi har også lært noe om hvilke ressurser vår samfunnssektor rommer, og hva vi kan utrette når vi står sammen. Dette er blant de læringspunktene kommisjonen kunne tatt med seg.

Norges Kristne Råd mener den manglende evalueringen fra myndighetenes side knyttet til begrensningene på tros- og livssynsfeltet er alvorlig, og henstiller myndighetene til å se både nytten og verdien av å foreta en slik evaluering i etterkant av kommisjonens andre rapport.

Med vennlig hilsen

Erhard Hermansen
generalsekretær